

Ceaușescu meghalt, de a szelleme él (folytatás)

II. Kimozdulhatunk-e a holtpontról?

Ennek a cikknek az első része, amelyet az EXAUDI folyóirat 1990 decemberében megjelent 30. számában Jan Behre főszerkesztő fordításában svéd nyelven közölt, több romániai aktuális eseményről szólt, és bemutatta, hogy a diktatúra, amelyet az előző elnök vezetett be, kevés módosítással élt tovább.

Az, ami ezután történt, nem változtatta meg a bukaresti rezsim képét. Ma még azt sem tudjuk, hogy a helyi adminisztrációnak a Nemzeti Megmentés Frontja által meghirdetett választása megtörténik-e. A megyék vezető állásaira mindig abból a garnitúrából jönnek urak, akiket központilag neveznek ki. A parlament a Front vezetésével olyan törvényeket hoz, amelyeknek abszolút többségük van. Az interpellációkat a kormány megválaszolatlanul hagyja; a parlament mindkét kamarájának az összejövetelein rendszerint a kormány egyetlen képviselője sincs jelen.

Az országban határtalan a korrupció. A gazdasági életben anarchia uralkodik. A privatizáció csak a kiskereskedelmet és élelmiszer-kereskedelmet érinti. Az ipari termékek nagymértékben hiányzanak, a kormány ezen áremelésekkel próbál segíteni. Egy fontos változás az előző diktatúrához képest: most lehet kapni élelmiszereket.

A sztrájkok és a kormány elleni tüntetések napirenden vannak.

Az ellenzéki pártok együttműködése erősödött, és 1990 novemberének elején megalakult a „Polgári Szövetség”, amelyik egyesíti az ellenzék pártokhoz nem kötött szervezeteit, mint amilyen a „Temesvár Társaság”, a „Társadalmi Párbeszéd Csoport” és mások.

A Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége (RMDSZ), amelyik a Front legnagyobb méretű ellenfele, részt vesz az ellenzék közös politikai formációiban, de lehetőségei ebben az együttműködésben nagyon korlátozottak. Valamennyi román ellenzéki párt a magyarokkal való túlságosan bizalmas viszonyoknak még a látszatát is kerülni kívánja. A kisebbségekkel szembeni gyűlölet, amely a román társadalom nagy részét uralja, és főleg a magyarokra irányul, akadályát képezi annak, hogy egy demokratikus front megerősödhesen; ily módon kedvező feltételek jönnek létre a tartós diktatúra számára.

A sovinizmus tovább él

A Ceaușescu rezsim idején az ország minden polgárát elnyomták. A továbbiakban pedig olyan intézkedéseket hoztak, amelyek a kisebbségek kényszerű asszimilációját azzal szolgálták, hogy a kultúrájukat módszeresen igyekeztek eltüntetni. Ennek a rezsimnek jellemzője volt a nem román népcsoportok elleni uszítás, akikkel szemben gyűlöletet terjesztettek. (Lásd: „A magyarokat üldözik és elnyomják Romániában” című írást, amely svédül az előbb említett EXAUDI-számában, magyarul pedig a budapesti KAPU folyóirat ez évi /2016/ ötös számában jelent meg.) A propaganda mindenekelőtt az Erdélyben, valamint a szomszédos Magyarországon élők ellen irányult. Ebben az országban, egy kissé „szelídebb” és némileg liberálisabb formában ugyanaz a totalitárius kommunista rendszer uralkodott, mint Romániában.

Ceaușescu bukása után az ellenséges kampány erősödött, és ma is terjeszkedik.

A Front és szövetségesei, mely utóbbiak között a Vatra Românească (magyarul: Román Tűzhely) szervezet a legjelentősebb, propagandájukban egy korábbi korszak jelszavait ismételtetik, mely szerint a romániai magyarok magyarországi társaikkal együtt Erdély elrablását és az ott élő románok leigázását készítik elő. Az ezzel való hisztérikus uszítás vezetett a marosvásárhelyi pogromokhoz, amelyeket elsősorban a Vatra Românească vezetői szerveztek.

(Megjegyzés: a cikk első részét, benne a marosvásárhelyi eseményeket is lásd a KAPU 2016. októberi, vagyis kilences számában. T.K.A.)

Az ellenségeskedés valójában minden kisebbséget érint. Így a Zig-zag című bukaresti magazin egyik múlt év (1990.) októberi száma a Romániai Cigányok Demokratikus Egyesülete egy tagjának a levelét teszi közzé. A kormánynak címzett levél tiltakozik olyan híresztelések és vádak terjesztése miatt, melyek szerint a cigányok szeretnék megkaparintani a hatalmat Romániában.

Tudnunk kell, hogy a romániai cigányok számát három és hat millió közöttire becsülik. A fő támadás azonban az ország magyar lakossága ellen irányul.

A legkevésbé óhajtott kisebbség

A múlt év [1990] júliusának elején hirtelen egy új sajtókampány kezdődött a romániai magyarok ellen. (Vajon ez nem központi utasításra történt?)

A nevezett hónap folyamán az anyanyelven történő oktatás kérdése volt a támadások elsődleges célpontja. A Vatra Românească fasiszta szervezet Erdély különböző városaiban egy egész sor tüntetésekhez kötődő akciót szervezett. Azt az állítást terjesztették, hogy a magyar osztályoknak a különböző szaklíceumokban történő létrehozása veszélyezteti a román iskolások nevelését. Azt javasolták, hogy a felvételi vizsgákat az oktatás minden szintjén kizárólag román nyelven tartásuk. Mi több: líceumi oktatás, egyes pedagógiai és művészeti líceumokat kivéve, csak román nyelven létezzen. Véleményük szerint az erdélyi magyarok kulturális jogai valójában privilégiumok, mert nincs a világon olyan hely, ahol az oktatás az illető állam hivatalos nyelvétől eltérő nyelven történne. Ez az utóbbi állítás a múlt tavasszal Petre Roman miniszterelnök szájából is elhangzott egy svájci és német újságíróknak adott interjúja alkalmából.

Az ilyen típusú kijelentésekre utalva Mark Eyskens belga külügyminiszter egy június 12-i sajtóértekezleten azt nyilatkozta, hogy csupán a kulturális autonómia oldhatja meg a kisebbségi konfliktusokat. Belgiumban flamandok, vallonok és németek élnek, akik a maguk nyelvét használják, módjuk van hagyományaikat ápolni, rádiók és tévécsatornáik, valamint saját oktatási rendszerük van.

Ennek a kampánynak egyik előzményei közé tartozik a múlt év május 12-én kiadott és Petre Roman miniszterelnök által aláírt rendelet, mely szerint *„Az oktatás minden fokon román nyelven történik. A nemzeti kisebbségek számára megteremtjük az anyanyelv elsajátításának a feltételeit, egyes esetekben pedig az anyanyelven történő felkészülést is.”*

Ez a rendelet mindenekelőtt a magyar lakosság soraiban keltett felháborodást, Tőkés László, akinek 1989 decemberi ellenállási akciója a temesvári (rom.: Timișoara; ném.: Temeschwar) forradalom tüzét meggyújtó szikra volt, és aki jelenleg a nyugat-erdélyi református egyház püspöke, így nyilatkozott: *„A rendelet az 1978-as törvény maradéktalan átvétele, szövege az eredetitől csak abban különbözik, hogy egyértelműbben előírja az oktatási folyamat tökéletesen központosított ellenőrzését,”* (A dőlt betűs részek T. K. A. kiemelési.) A Romániai Magyar Demokrata Szövetség ezt a rendeletet antidemokratikusnak, kisebbségellenesnek nyilvánította, és követelte azonnali visszavonását.

A helyzetet és a légkört az a tény is jellemzi, hogy Domokos Gézát, az RMDSZ elnökét és képviselőjét félbeszakították és elhallgattatták, Szócs Gézát pedig, ugyanannak a szervezetnek a titkárát és szenátorát szóhoz sem engedték jutni június 18-án a román szenátusban, Tény azonban, hogy egy hónap múlva egy RMDSZ-konferencián közölték, hogy parlamenti csoportjuk tevékenységi feltételei „megjavultak”.

A Vatra propagandakampánya hatásos volt: a minisztérium által előzőleg engedélyezett magyar osztályokat Erdély számos részében nem hozták létre, másutt az újra létrehozott magyar iskolákban román osztályokat létesítettek.

A Vatra politikai szervezete, az Erdélyi Románok Nemzeti Egységpártja (Partidul Unității Naționale a Românilor din Transilvania) szövetségeseivel, a Köztársasági Párttal (Partidul Republican) együtt a május 20-i választásokon a harmadát sem kapta az RMDSZ által elért szavazatoknak. Az a tény, hogy az FSN-kormány mégis az ő javaslataik szerint dolgozik, azt bizonyítja, hogy a Vatra a Front kezdeményezése alapján jött létre, és az a feladata, hogy „népi követeléseként” fogalmazza meg vagy hajtsa végre amit a Front és a mögötte megbújó erők akarnak, amint az a marosvásárhelyi pogrom idején történt),

A Front pedig azt akarja, amit Ceaușescu is akart: egy etnokratikus diktatúrát fenntartani.

Az Erdélyi Románok Nemzeti Egységpártja az előző év júniusában azt kérte a kormánytól, hogy Erdély területén ne engedélyezze magyar konzulátus létrehozását.

Július végén Romulus Neagu, a külügyminisztérium államtitkára Magyarországra látogatott. A tárgyalások során így nyilatkozott: a román kormány nem látja időszerűnek a kolozsvári (rom.: Cluj; germ.: Klausenburg) magyar konzulátus újbóli létrehozását, amelynek a bezárására Ceaușescu adott parancsot. Az indoka jellemző a román politika fondorlataira: mivel a megnyitása is Ceaușescu idején történt, ez a konzulátus a diktatúra terméke volt.

A román kormány mindmáig nem változtatott álláspontján ebben a kérdésben. (Megjegyzés: végül 1996 végén döntöttek úgy, hogy újra meg lehet nyitni a kolozsvári konzulátust. T. K. A.)

Az uszítási kampányhoz a múlt év júniusában egy új bukaresti hetilap csatlakozott, a România Mare (magyarul: Nagyrománia). Az igazgatója Eugen Barbu, egy író, akinek sovinszta gondolatai közismertek. A főszerkesztője Corneliu Vadim Tudor, akit az előbbi kormány kénytelen volt a zsidó gyülekezetek tiltakozására antiszemita írásai miatt meginteni. A szerkesztőbizottság tagjai között van Ion Lăncrăjan, egy író, aki a magyarok elleni uszítása miatt ismert. Köztük található Ceaușescu két hajdani történésze, Mircea Musat és Ion Ardeleanu. Ezek Ceaușescu idejében a diktátor öccse, Ilie Ceaușescu tábornok vezetésével a kommunista párt központi bizottságában dolgoztak, irányították és cenzúrázták az ország történéseinek kutatási tevékenységét.

Ez a kiadvány élén jár annak az uszító kampánynak, amely támadja mind a magyarok intézményeit és romániai szervezeteit, mind pedig azok vezetőit. Így többek között szekuritátegynöknek, a magyar kémelhárítás magas rangú tisztjének, CIA-kémnek, hazaárulónak, sovinszta lázítónak, magyar irredentistának, tömeggyilkosnak vádolja az előbbieken már említett Tőkés László református püspököt is.

A „România Mare” hetilap mely alkalmakként 350.000 példányban jelenik meg, nem csupán a magyarokat támadja. Már kezdettől kirohanásokat intézett például Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Radu Enescu és mások ellen, akik mindig a románok és a magyarok megbékélését hirdették.

Egy alkotmányosan működő államban a rágalmazót bíróság elé állítják. De egy olyan országban, amelyben az igazságügyi apparátus csirkefogók kezében van, a perek során az áldozatokat ítélik el, mint ahogy az történt a marosvásárhelyi (rom.: Târgu Mureș) pogromok után is.

Régi hagyományai vannak azon román értelmiségiek elleni támadásoknak, akik az etnikai csoportok és a kisebbségek jogaiért szólnak fel. A sovinszta bujtogatók nézetei szerint ezek az értelmiségiek szétrombolják a román nép egységét, hazaárulók, ha éppenséggel maguk is nem magyarok. Smaranda Enache és Doina Cornea „magyarok” lettek az ilyenek számára.

Az Antitotalitárius Demokratikus Front múlt év augusztusában történt megalakulása alkalmával Kolozsvárott három tiszteletbeli elnököt választottak: Doina Corneát, Adrian Marino neves román kritikust és irodalmi esztétát, valamint Kányádi Sándor erdélyi magyar költőt.

A România Mare (Nagyrománia) hetilap azonnal reagált, megállapítván, hogy a két magyar (a másodiknak Doina Corneát tekintették) és egy görög (vagyis Adrian Marino) elnökletével „Kolozsvár tiszta levegőjét a Tökéletesen Románellenes Fórum bebűdösítette”. Majd feltette a kérdést: „Gyermekeim, miért nem Budapestre mentek demokráciásdit játszani?”

A Romániai Magyar Szó egyik szerkesztője keserűen megjegyzi: „Oda jutottunk, hogy ha egy román kiadványban megjelenik egy becsületes írás, amely a magyar-román kapcsolatokban a keresztény szeretet szükségességéről és a kölcsönös megbocsátásról beszél, a következő napon az Azi (Ma) című újság, a Front hivatalos szerve megkísérli kitalálni, melyik magyar volt az illető cikk szerzője, mert egy román nem írhat ilyesmit.”

A támadások fontos célpontja az RMDSZ volt és marad, amely állandóan követeli a társadalom demokratizálását. A magyarok szervezetét azzal a váddal támadják állandóan a Vatra Românească gyűlésein, de a Szenátusban is, hogy a határokon túlról irányítják és fizetik őket. A magyar szenátorok csoportjának tiltakozására úgy döntöttek, hogy az esetet a törvényhozó testület fegyelmi bizottsága elé küldik, ahol az Erdélyi Románok Nemzeti Egysége Pártja (román rövidítése: PUNRT) szenátorának, aki megfogalmazta a vádat, bizonyítania kell az állításait. Az eseményre júliusban került sor. Azóta sem nem lehet tudni semmit a vizsgálat eredményéről.

Gyakorlatilag a bukaresti parlament egyetlen ülése sem múlik el anélkül, hogy valaki legalább egy támadást ne intézne a romániai magyarok ellen.

A Képviselőház magyar csoportjának azon javaslatára, hogy a kisebbségeknek az általuk lakott területeken legyen lehetőségük a nyelvüket használni a közigazgatásban, Ioan Gavra, a PUNRT képviselője így válaszolt: „Romániában mindenki románul írjon és beszéljen.”

A Vatra egyik gyűlésén Zeno Oprea, e szervezet egyik vezetője így nyilatkozott: „Mi nem hívtunk ide senkit, senkit nem akadályozunk meg, hogy elmenjen, de akik itt maradnak, azoknak az ország törvényei szerint kell élniük.”

Más szavakkal: ha valakinek nem tetszenek az etnokratikus diktatúra „törvényei”, jobban teszi, ha elhagyja az országot.

„Erdély elvesztésének a veszélye”

A bécsi döntés augusztus 30-i ötven éves évfordulója új alkalmat adott a magyarok elleni támadásokra.

A második világháború előestéjén Magyarország az első világháborús békeszerződés felülvizsgálását kérte, amely Erdélyt Romániának adta. Az akkori román kormány beleegyezett, hogy ebben a kérdésben olaszokból és németekből álló nemzetközi választott bíróság döntsön, amely Bécsben ült össze, és augusztus 30-án úgy határozott, hogy Erdély északi része visszatérjen Magyarországhoz. Az 1941-es népszámlálás szerint ezen a területen 1,576.000 magyar élt, ami a lakosság 47,55-át képezte. A románok aránya 46,6% volt, 5,9% pedig németekből és más nemzetiségekből állott.

A magyar hadsereg Észak-Erdélybe történt bevonulása után a román lakosság elleni atrocitások történtek, amit a románok majd 1944-ben visszafizettek.

Az utóbbi tizenöt évben Ceaușescu sajtója, valamint a romániai ortodox egyház kiadványai is csak a románokkal történetekre emlékeztek, ehhez kitalált történeteket is hozzáadva, többször is felidéztek az eseményeket. Egy ortodox könyv e témához kapcsolódó „dokumentáris értékű fényképeiről” kanadai szakértők bizonyították be, hogy hamisítványok.

Most a Front időszakos kiadványai, a Vatra Românească és a România Mare hetilap állnak az uszítási kampány élén. Azt a hírt terjesztették el, hogy az erdélyi magyarok, valamint a határon túliak ki akarják szakítani Erdélyt Románia testéből, és arra készülnek, hogy újabb gaztetteket kövessenek el a román nép ellen.

Ezen cikkek olvasójának az a benyomása támadhat, hogy a román vezetés attól fél, nehogy megvalósuljon egyszer a magyar kormány az első világháború utáni javaslata, hogy Erdély sorsát népszavazás határozza meg. Úgy tűnik, a román politikusoknak nincs bizalmuk az erdélyi román lakosság Bukaresttel szembeni lojalitásában, és idejében el akarják ijeszteni őket. Hiszen ha tekintetbe vesszük a lakosok közötti ottani számarányukat, csupán az ottani magyarok szavazatai soha nem tudnák megváltoztatni ennek a területnek a status quóját.

A kampánynak természetesen az is volt a célja, hogy a félelem légkörét hozzák létre, arra készítve ezáltal a magyarokat, hogy minél többen emigráljanak.

Magyarország külügyminisztere egy rádió sugárzott interjúban azt mondta: „A románok egy része mindaddig nem érzi biztosnak Erdély birtoklását, amíg ott magyarok is élnek, Sajnos erre a következtetésre kell jutnunk.”

Doina Cornea, aki az utóbbi időben átértékelte előző álláspontját, mellyel elutasította a kolozsvári magyar egyetem újrალétesítését, augusztus elején azt mondta: „A Vatra újból gyűléltre és viszályra uszít. (...) Ne hagyjuk becsapni magunkat a neokommunisták ezen újabb megtévesztő műveletétől – hiszen bizonyos, hogy megtévesztő műveletről van szó –, amelynek az a célja, hogy elvonja a figyelmünket a június 13-15-i aljas cselekedeteikről.

A Vatra fenyegető propagandája félelmet keltett az erdélyi magyar lakosokban. Azt a benyomást keltette, hogy a marosvásárhelyihez hasonló pogromokra készülnek. A bécsi döntés évfordulóján az emberek tízezrei utaztak „látogatóba” Magyarországra.

Az RMDSZ felhívta a romániai magyar lakosok figyelmét, hogy őrizzék meg a nyugalmaikat, és semmilyen provokációra ne reagáljanak.

A magyar külügyminiszter egy nyilatkozatban újból felhívta a román vezetés figyelmét arra, hogy a magyar állam nem keresi a határok erővel való megváltoztatásának a módját. Azt kívánta, hogy

a román kormány hatékony és határozott intézkedéseket hozzon a tervezett szélsőséges akciók megakadályozására, és garanciát vállaljon a romániai magyarok jogaiért, vagyonáért és életéért.

A románok ellennyilatkozata elutasította a magyar kormány „fenyegetéseit”, de az évfordulóval kapcsolatos megemlékezésük, azt leszámítva, hogy a magyar lakosságú Csíkszereda (rom. Miercurea Ciuc) városa fölött szupersonikus katonai gépek részvételével erődemonstrációt tartottak, csendben folyt le az ortodox templomok szertartásain.

A hisztérikus propagandakampány megismétlődött december 1. napjának megünneplésekor, amely „Erdély Romániával való egyesülésének” az ünnepe.

Egy francia politikus sugallatára 1918 december elsején a románok egy gyűlést rendeztek Gyulafehérvár (rom. Alba Iulia; ném. Karlsburg) erdélyi városban, amely akkor már a román csapatok megszállása alatt állt. Ennek a gyűlésnek Erdély és a Román királyság (Regat, Órománia) egyesülésének a kihirdetése volt a célja, hogy egy népszavazás utánzásával előkészítsék ennek a területnek a sorsát eldöntő békediktátumot.

Az ünnep előtt a „Transilvania” hadsereg parancsnoka egy nyilatkozatot adott ki, amely többek között így szól: „A hadsereg biztosítani fogja a biztonság és a rend, a nyugalom és a béke légkörét, hogy örömmel, valamint az ország és a nemzet iránti szeretettel tudjunk ünnepelni. Ugyanakkor akár *tűzet nyitva is* visszavág mindazok ellen, akik megzavarják és kompromittálják a mi szent december elsejénket.”

A gyulafehérvári ünnepi gyűlést az ország vezetése és a Vatra Românească szervezet rendezte; azon jelen volt mind Petre Roman miniszterelnök, mind pedig Iliescu államelnök.

A Libération című francia lap, egy kissé késői felfedezéssel így kommentálja az eseményt: „A kormány, amelyik a nemzeti ünnep alkalmából szervezett gyűlésen az ultranacionalista szervezettel közösen vett részt, ezzel a ténnyel részestárs lett ez utóbbi idegengyűlölő kampányában.”

Az 1918. december 1-i gyulafehérvári gyűlés határozata Erdély minden nemzetiségének demokratikus jogokat ígért, melyekből soha nem lett valóság. Erre a tényre hivatkozott az RMDSZ elnökségének most kiadott nyilatkozata: „a határozatban megfogalmazott alapelvek fenntartás nélküli elfogadása és gyakorlatba ültetése nemcsak a román állam fejlődését és prosperitását biztosíthatná, hanem a sok évtizeden át elnyomott és megalázott magyarok reményeinek feléledését is jelentené.”

Miért Ceaușescu nélkül?

Amennyiben a jelenlegi rezsim az előzőnek a folytatója, akkor feltehető a kérdés, vajon miért kellett meghalnia a volt diktátornak?

Az okok minden esetben sokrétűek, de kétségtelen, hogy az újabb álságos változások gyökereit mindenekelőtt a mind merevebb és az aktuális helyzetben mind alkalmatlanabb módszerekben lehet keresni, melyeket Ceaușescu az utolsó években alkalmazott a nemzeti ideál megvalósítására.

Ceaușescu ideológiájának alapzata ez volt: Románia mind politikai, mind pedig etnikai szempontból egy egységes és homogén állam. Fő törekvése ennek a tézisnek a gyakorlati megvalósítása volt, aminek érdekében a kommunista totalitárius diktatúra valamennyi eszközét mozgósította. Célja „igazolta” az ő és a vele együttműködők hatalmát, míg az etnikai homogenizálás programja őt hosszú ideig elfogadhatóvá tette lehetséges ellenfelei előtt is. Ez magyarázza ugyanakkor azt a tényt, hogy más országokban a román emigráció fasiszta beállítottságú csoportjaival sikerült a legjobb kapcsolatot létrehozni.

A gazdasági helyzet gyors romlásával, de mindenekelőtt Románia nemzetközi elszigetelődésével, amit kihangsúlyoztak a kelet-európai változások is, Románia nagyon törékeny helyzetbe jutott, amely veszélyeztette a rezsim alapvető nézeteit. Ez a tény volt az, amely Ceaușescu bukását okozta, és arra készítette az állami szekuritáé szerveinek egy részét, hogy aktív szerepet vállaljon hatalmának megdöntésében, és ebből következett a hadseregnek a „néphez” való csatlakozása. Ezek az erők egy kevésbé merev struktúra létrehozása által, amely talán elfogadhatóbbá válik a nyugati országok számára, csak a csausizmus megmentésében segédkeztek,

Az egységes és homogén román nemzet eszméje azonban nem Ceaușescu fejében született. Ő csak törekedett arra, hogy „tökéletessé” fejlesszen ki egy rezsimet, amely meg tudja valósítani ezt az eszmét

Ennek az ideálnak történelmi előzményei vannak, amelyek ismerete nélkül nem tudjuk megérteni a jelenlegi helyzetet sem.

Az eszmék múltjából

Mindjárt a Moldva és Havasalföld (Munténia) egyesülése után 1895-ben létrejött a román fejedelemség, amely még ottomán uralom alatt maradt. Egy erdélyi történész, Papiu Ilarian, a fejedelmi udvarba került, és megfogalmazta a román nemzet fő törekvéseit, amelyek mindmáig érvényesek. Alexandru Ion Cuza uralkodónak benyújtott memorandumában kifejti azt a meggyőződését, hogy a románok ideálja egy egységes állam létrehozása kell legyen, amely valamennyi területet egyesít, ahol románok is élnek. Véleménye szerint az eljövendő román állam számára elsődleges jelentőségű Erdély Magyarország más részeivel együtt való bekebelezése, beleértve a Tiszáig terjedő területet is.

„A Tiszáig” ma is él még számos román gondolataiban. Napjainkban a România Mare hetilap a fő terjesztője ennek a gondolatnak, Megvalósításával több mint egy negyedét elcsatolnák a mai Magyarországnak, ahol alig 25.000 román él.

Papiu Ilarian felfogásában a hegyek által körülvett Erdély nélkül, amely az ország stratégiai fontosságú központja lenne, Romániának nincs jövője Európában.

A román uralom kiterjesztése a román politikai gondolkodás uralkodó eszméje lett, különösen miután az oroszok és törökök közötti háborút követően a berlini kongresszus 1878-ban bejelentette az ország függetlenségét. A román szabadság fogalma, amely a nemzeti ideál égisze alatt fejlődött, a nemzeti-etnikai kizárólagosság jellegét kapta, amely megfosztotta ezt a fogalmat a szociális tartalmától. A román szabadság mindinkább a románoknak azt a jogát jelentette, hogy rendelkezzenek mindazokkal a területekkel és lakosaikkal is, amelyre a politika megfogalmazta az igényét.

Az Erdély megszerzésére való törekvés az első világháború előtt lett a román politikai élet kulcsproblémája. A politikai pártok megkísérelték, hogy túlcitálják egymást ebben a kérdésben, és gyakran a hatalmon maradás vagy a kormányzó párt bukása az ehhez a kérdéshez való hozzáállásuktól függött.

Az ehhez a törekvéshez való „tudományos” megalapozottságot a dáko-román folyamatosság elmélete képviselte, amelyet a múlt (*a XIX,*) század elején Magyarország fővárosában élő erdélyi román értelmiségiek alkottak meg. Ezt az elméletet eredetileg azért fogalmazták meg, hogy egy elméleti megalapozást adjanak a magyar felségjog alatt élő románok egyenlő jogaiért küzdő mozgalmak számára. Csak később vált ideológiai fegyverré az Erdély és Magyarország más részeinek elnyeréséért folytatott erőfeszítésekben.

A dáko-román elmélet választ kívánt adni a magyar nemesség nemzet voltának középkori elméletére. A nemesek nemzetnek tekintve magukat, századokon át úgy vélték, vezető szerepük a Kárpát-medencében (vagyis Magyarországon) azon a tényen alapszik, hogy őseik karddal szereztek meg ezt a területet a IX. században. Felfogásuk a XIX. század elején anakronisztikus volt, mivel ellentétes volt a nemzetről szóló modern polgári felfogással, mindenekelőtt azért, mert kizárta a magyar nép többségét. Gyakorlatilag fel is hagytak vele az 1848-as forradalom küszöbén.

A dáko-román elmélet tehát egy már akkor anakronisztikus felfogás hatására született. A lényege: a románoknak több jog jár, mint más erdélyi népeknek, mert ők ennek a területnek az őslakói. Első változatában a románok eredetét nem kapcsolták az Erdély nagy részére kiterjedő Dacia nevű római tartomány latin lakosságához. De rövidesen azt a meggyőződést fogalmazták meg, hogy a román nép a rómaiakkal összekeveredett dákok leszármazottja, és így jelenléte Erdélyben még régebbi időkből származik.

Noha semmilyen történelmi, archeológiai és nyelvészeti kutatás nem bizonyítja ennek a teóriának az érvényes voltát, most csak azok a következmények érdekelnek, amelyek ideológiai dogmává való átalakításából származnak, és így ez az elmélet politikai célokra hasznosítható.

Az ezen az elméleten alapuló ideológia, reakcióként a magyar nemesi kizárólagosságra, egy román kizárólagosságot fogalmaz meg, ami viszont egy polgári gondolkodási rendszerbe integrálódott, és mindmáig él. E gondolkodásmód értelmében minden más nép, amely az „ősi” román földön él, vendég csupán, amelynek értékelnie kell a gazda jóindulatú gesztusait, és semmiképpen nem lehet semmiféle „igénye”. Ha mégis lenne ilyen neki, akkor betolakodónak, sőt ellenségnek tekintik, aki

megsérti az őslakó nép természetes jogait. Ennek a felfogásnak az alapján tekintik napjainkban is a kisebbségek kulturális jogait privilégiumoknak.

Az Erdélyhez kapcsolódó propagandakampány, akárcsak az, ami ott zajlik, sokat erősödött, miután Bukarestben, a Román Királyság fővárosában 1892-ben létrehozták a Kulturális Ligát (Román neve: Liga pentru Unitatea Culturală a tuturor românilor; magyarul pontosabban: Valamennyi Román Kulturális Egységének a Ligája). Ennek a szervezetnek, amely a kulturális homlokozat mögött megfeszített politikai tevékenységet folytatott, akár ma a Vatra Românească, egész tevékenysége Erdélyre összpontosult, a pénzük gazdagon ömlött az itteni román kulturális szervezetekbe, de mindenekelőtt azoknak a zsebébe, akik Magyarország ellen agitáltak.

Az Osztrák-Magyar Monarchia egyáltalán nem demokratikus, de nagymértékben liberális politikája idején Magyarország keleti részén a különböző nemzetiségeknek nagyszámú szervezete jött létre. A tulajdonképpeni politikai képződmények mellett a román kulturális szervezetek voltak a politikai tevékenység székhelyei és eszközei. Ez magyarázza azt a tényt, hogy saját múltjuk és az akkori idők gyakorlatának ismeretében sok román, még a nem sovínisták is gyanakodva nézik az erdélyi kisebbségek kulturális igényeit, és mindenekelőtt a magyarokét. Saját igaz múltbeli követeléseikről olvasva nem gondolnak arra a tényre, hogy egy nép a kultúrája megtartásának hiányában pusztulásra van ítélve, hanem keresik a kulturális törekvések mögötti rejtett szándékokat.

Az első világháború idején Románia addig várt, míg ki nem tűnt, hogy melyik oldal lesz a győztes. Csak 1916-ban lépett be a háborúba, miután Franciaország és Anglia egy Bukarestben kötött titkos szerződésben meg nem ígérte Romániának, hogy győzelem esetén megkapja Magyarország keleti területeit a Tisza folyóig. Ha a német ellentámadás nem kényszerítette volna Romániát, hogy különbékét kössön, ami ellentétes volt az Antanttal kötött titkos szerződéssel, nem kizárt, hogy Románia a háború után teljes egészében, vagyis a Tiszáig megkapta volna a felajánlott területeket.

A háború után Románia első intézkedéseivel az újonnan hozzá csatolt területeken megszüntette a kisebbségek nyelvén történő állami oktatást. Anyanyelven csak az egyházi iskolák működtek tovább, ha a lakosságnak módja volt fenntartani őket. Akkor szüntették meg először az 1872-ben alapított kolozsvári magyar egyetemet, és román egyetemmé alakították. Minden állami alkalmazottat elbocsátottak, ha rövid időn belül nem sikerült letenniük a román nyelvvizsgát, még azokon a részekén is, ahol a kisebbségek túlnyomó többséget alkottak. Mintegy 200.000 magyar menekült akkor Erdélyből Magyarországra. A helyi közigazgatás élére Óromániából neveztek ki tisztviseleket, vagyis Erdélyen kívüli területekről, a hatalom gyakorlásából kizárták még a helyi román lakosság képviselőit is. Az akkor általuk megszerzett területek (Erdély, Besszarábia, Bukovina, Dél-Dobruzsza) lakosságának románosításáért egy külön minisztériumot hoztak létre.

A második világháború után, 1945 márciusában, a szovjet hadsereg árnyékában alakult meg Groza Péter kormánya, amelyben uralkodó szerepe a kommunistáknak volt. Ezt a kormányt egy kommunistabarát magyar szervezet is támogatta, amelyiknek rövid idő alatt a hívek nagy számára sikerült szert tennie. Nem mintha a magyarok között olyan sok kommunista lett volna, de az akkori pártok közül csak a kommunisták ígértek demokratikus kisebbségi jogokat. Ebből a tényből született az a nem éppen új, de az utóbbi időben gyakran emlegetett állítás, hogy a kommunizmust, amelyik „mindig idegen volt a román nép lelke számára”, a magyarok – no meg a zsidók – hozták Romániába.

Ezekben az időkben a román kormánynak már csak azért is jó viszonyra volt szüksége a magyarokkal, mert a Szovjetunióval kötött fegyverszünet nyitva hagyta a kérdést, hogy vajon egész Erdély Románia birtokában marad-e. Az 1944-es év végén a magyar lakosság elleni román pogromok okán és ürügyével Észak-Erdélyt szovjet ellenőrzés alá vették. Sztálin kijelentette, hogy csak akkor adják vissza ezt a területet, amikor Romániában egy demokratikus – azaz kommunista – kormány jön létre. Röviddel a Groza-kormány megalakulása után engedélyezték, hogy a román közigazgatás Észak-Erdélyre is kiterjessze a hatáskörét,

Kolozsváron újra létrehozták a magyar egyetemet, amely párhuzamosan működött a románnal; ennek a gyógyszerészeti és orvosi fakultásait Marosvásárhelyre költöztették. Egy valóban átfogó kisebbségi oktatási rendszert hoztak létre, amelyet ezt követően sok fáradtsággal a két világháború közötti szint alá romboltak.

Az említett magyar szervezet képviselői a párizsi békekonferencián (1947) siettek kinyilvánítani: Romániában biztosítottak a kisebbségek jogai, ezért ők nem tartják szükségesnek a kisebbségek védelmére vonatkozó garanciák beiktatását a békeszerződésbe.

Alig néhány év múlva a magyar szervezet vezetői börtönben voltak, a kisebbségi jogok visszavonása, valamint intézményeiknek a felszámolása pedig javában folyt. Ez a folyamat eleinte fokozatosan történt, majd a Ceaușescu-rezsim idején felgyorsult. Ugyanebben az időben történt, ugyancsak fokozatosan, de aztán mind bátrabban a történelmi romantika és a hagyományos nemzeti ideológia újjászületése. A Ceaușescu korszak utolsó évtizedében nemigen volt olyan ünnepi vagy megemlékező beszéd, ahol ne használták volna többek között „az ősi román föld” szóvirágot. A romantikus felfogás problematikus jellege abból a tényből ered, hogy megszipító képet rajzol a saját történelmi múltról, és egy idealizált önarcképet nyújt. A román emberek a legtöbbször észrevették a jelenre vonatkozó hazugságokat, de a múltra vonatkozókat kritika nélkül elfogadták, ami megfosztotta a hallgatót vagy olvasót az önkritikusan látás képességétől. Az így létrejövő lelki alkat türelmetlenségre törekszik, és fogékony minden uszításra.

Ceaușescu diktatúrája teljes mértékben kihasználta a román tradíció ezen vonásait.

Erdélynek saját tradíciói vannak

Erdély többszáz éven át nem olyan földterület volt, ahonnan menekültek az emberek. Inkább egy olyan hely volt, ahol sok nép talált menedéket, életlehetőségeket. Így a XVII. században, amikor Erdély önálló fejedelemség volt, egész román falvak költöztek ide Moldvából és Munténiából, amelyeket akkoriban a törökök tartottak megszállva.

Minden felmerülő ellentmondásával együtt ez a terület a tartós együttélés földje volt, ahol kevés kivétellel béke honolt a különböző etnikai csoportok között. A türelem hosszú időn át az erdélyi ember jellemzője volt, amit annyi uszítás ellenére sokan ma is birtokolnak.

Az itteni népek politikai és etnikai okokból történő tömeges kivándorlása az első világháború végén kezdődött, amikor Erdélyt Romániának adták. Mint az előbbieken említettem, mintegy 200.000 magyar menekült akkor Magyarországra. A kivándorlás a második világháború után is folytatódott. Ceaușescu rendszerének bukásáig elment a németek és a zsidók többsége, valamint sok magyar is. Napjainkban minden etnikai csoportból mind több ember hagyja el Romániát, beleértve a románokat is.

Erdély hagyományai közzé tartozik az Osztrák-Magyar Monarchia liberális légköre is, amiről szintén szóltunk már, és amely a nyomait mindmáig itthagya az itteni emberek lelkében. Ezért ők érzékenyebben reagálnak az emberi jogok hiányára.

Nem véletlen, hogy Jugoszláviában a kommunizmus mindmáig csak Szlovéniában és Horvátországban vesztett terepet. Ez a két ország valamikor a Monarchia része volt.

Éppen így nem véletlen, hogy az 1989-es decemberi események éppen egy erdélyi városban kezdődtek, és az a tény sem, hogy Bukaresten kívül csak Erdély lakói tüntettek a Ceaușescu rezsim ellen, amely utolsó napjaiban itt szedte a legtöbb áldozatát.

Ennek a képnek ellentmondani látszik a tény, hogy a Vatra Românească és pártja székhelye Erdélyben van. De nem kétséges, hogy Bukarestből irányítják őket.

Az a tény sem véletlen, hogy a Nemzeti Megmentés Frontja még a múlt év elejétől egy kormány megbízottat nevezett ki „az erdélyi ügyek” irányítására, mintha ezt a területet gyarmatnak tekintenék.

Nem véletlen, hogy a temesvári nyilatkozat is, amelynek a célkitűzései a bukaresti egyetemisták fő követelései voltak, Erdélyben fogalmazódott, és hogy a *Liberális* Nemzeti Párt hívei erről a vidékről származnak. Ahogy az a tény sem véletlen, hogy a Romániai Magyar Demokrata Szövetség a demokratikus erők legerősebb támasza.

Erdély hagyományai ellentmondanak a gyűlöletnek és a diktatúrának. Következésképp a román politika sötét erői arra törekedtek és törekednek ma is, hogy ennek a vidéknek a lakosait izgassák és eltüntessék onnan.

Diktatúra helyett: lehetséges haza

Láttuk tehát, hogy az ellenzék erőfeszítései és a kormányellenes tüntetések ellenére lényegében nem változott a helyzet Romániában Ceaușescu bukása óta. Az ország légkörét egy agresszív sovinizmus jellemzi, a hatalom pedig továbbra is a neokommunista Front kezében van, és kétségtelen,

hogyan az még nem merítette ki megtartásának minden lehetőségét. Egyes megfigyelők nem zárják ki egy újabb államcsínynek vagy akár egy polgárháborúnak a lehetőségét Romániában.

A kormánynak az ország politikai és gazdasági átalakítására vonatkozó ígéretei üreseknek bizonyultak, és ez nem jogosít fel túl sok optimizmusra bennünket. A nyomor, a perspektíva hiánya, a mesterségesen fenntartott feszültségek, az a benyomás, hogy az életük is veszélybe kerülhet, arra készíteti az embereket, hogy elhagyják Romániát.

Magyarországot kivéve minden ország megnehezítette a román állampolgárok hozzájuk való beutazását, akik egyébként hosszú évtizedek óta először tudnának szabadon utazni a világban. Ausztria még csapatokat is küldött a magyarországi országhatárhoz, hogy megakadályozza a határon át történő illegális átkelést. Ezért a legtöbb menekült számára Magyarország lett az utolsó állomás.

A Szabad Európa Rádió, romániai forrásokra hivatkozva, a múlt év őszén közölte: az illető időpontig az emigránsok száma 800.000 volt. Ez az állítás összhangban van a magyar hivatalosságok augusztus eleji nyilatkozatával, amely szerint a magyar területre érkező román állampolgárok száma 850,000-rel haladta meg azokat, akik visszautaztak. Újabb román hivatalos adatok szerint szeptember közepéig 700.000 ember hagyta el az országot.

Tőkés László református püspök a múlt év júniusának bukaresti eseményei után így nyilatkozott: „Egy új forradalomra lenne szükség Romániában”, de véleménye szerint „a demokrácia erői oly gyengék, hogy szinte csoda lenne, ha ez sikerülne”.

A román demokratikus erők gyengesége nem csak a diktatúra erői túlsúlyának tulajdonítható. Ez abból a légkörből és abból a politikai kultúrából ered, amely lehetővé tette annak beiktatását. Vagyis abból a tényből, hogy a demokratikus hagyományok hiányából létrejött úrt egy narcisztikus ideológia töltötte ki, amely „román földön” nem ismeri el a nem román emberek jogait, és amelyet etnikai kizárólagosság jellemez. Ezt az ideológiát – mindenekelőtt Erdéllyel kapcsolatban – már több mint száz esztendeje propagálják a bukaresti politikusok, és megmérgezik vele a becsületes, de tájékozatlan és hiszékeny emberek lelkét is. Ez az ideológia, amely növeli az manipulációval szembeni fogékonyságot, sajnos átítatta a román kultúra nagy részét.

Következésképp ahhoz, hogy egy igazi romániai forradalom legyen, előbb a gondolkodás forradalmára lenne szükség, ami a társadalmi változásnál sokkal problematikusabb.

Ha azt várjuk, hogy ezek a változások egy belülről létrehozott szerves folyamatként jelentkezzenek, lehetséges, hogy nemsokára mindazok, akik ebben a katalizátor szerepét játszhatnak, kénytelenek lesznek elhagyni az országot.

Meg vagyok győződve arról, hogy az egyedüli kiút ebből a zsákutcából egy nemzetközi ellenőrzéssel megvalósított megoldás lehetne, amelyik arra a gondolatra épül, hogy Erdély az erdélyieké. Így azok a politikusok, akik egy homogén Nagyrománia lázálmát propagálják, elveszítenék a elvi támasztékaikat, az erdélyi emberek pedig felismernék a szülőföldjük álromantizmus nélküli valódi értékeit. Erdély akkor is elsősorban román maradna, hiszen ők alkotják az ottani lakosság nagyobb részét. De nem lenne többé *csak* román, és így hazája lehetne valamennyi népnek, amelyik ezen a földön él.

. Egy ilyen megoldás semmivé tenné a román diktatúrák ideológiai alapjait, és az erdélyi embereknek visszaadná azt a lehetőséget, hogy szabadon rendelkezzenek saját sorsukkal. Így létrejöhetnének annak a feltételei, hogy egyetlen erdélyi se legyen kénytelen bujdosóvá válni a szabadság iránti szükséglete vagy anyanyelve miatt. A román szellemiség megújulása révén pedig ez a nép elfoglalhatná helyét Európában.

Így senkit sem fenyegetne a romániai menekültek által történő „elárasztásának borzalma”.

Európa országai kizárhatják és eltávolíthatják a menekülteket. De ha valóban arra törekednek, amit propagálnak, nem tudnak kitérni a felelősségük elől.

(Megjelent svédül 1991 áprilisában az EXAUDI című göteborgi lap 31. számában. Magyarul a KAPU közölte 2016./11-12. számában.)